

Gravidita, dojčenie a očkovanie proti COVID-19

(Infoletter 10)

Aktualizácia December 2021.

MUDr. Smiešková Alena ¹

MUDr. Schvalbová Mária ²

prof. MUDr. Miloš Jeseňák, PhD., MBA, FAAAAI ^{3,4,5}

¹AdLa s.r.o Prešov

²Imunoalergologická ambulancia Prešov

³Oddelenie klinickej imunológie a alergológie UN Martin

⁴Klinika detí a dorastu JLF UK a UN Martin

⁵Klinika pneumológie a ftizeológie JLF UK a UN Martin

Tehotné ženy a očkovanie proti COVID-19

- Tehotenstvo patrí medzi **rizikové faktory vážneho priebehu COVID-19**. Tehotné ženy majú zvýšené riziko pre ťažký komplikovaný priebeh COVID-19 spojený so zvýšeným rizikom hospitalizácií (5-6% všetkých infikovaných žien vírusom SARS-CoV-2) , umelou pľúcnou ventiláciou či letality v súvisi s COVID-19.
- Podľa CDC (*Centers for Disease Control*) pre prevenciu COVID-19 z augusta 2021 je prevalencia infekcie SARS-CoV-2 u tehotných odhadovaná na 3 – 20 %, ale neexistujú dostatočné dáta pre porovnanie tehotných s netehotnými ženami s podobnou pravdepodobnosťou expozície infekciou SARS-CoV-2, teda určenie vyššej náchylnosti tehotných na túto infekciu.
- K podaniu vakcín u tehotných pristupujeme výrazne **individuálne a s rozvahou**.
- **Americká akadémia pôrodníkov a gynekológov (ACOG) odporúča**, aby tehotným a dojčiacim ženám boli podané vakcíny proti COVID-19. Aj **svetová zdravotnícka organizácia (WHO) odporúča** ženám, ktoré sú tehotné, aby boli očkované, ak sú vysoko ohrozené ochorením COVID-19 (charakter práce, rizikové faktory) alebo rozvojom závažného ochorenia priebehu COVID-19. **Spoločný výbor pre očkovanie a imunizáciu Spojeného kráľovstva (JCVI, The Joint Committee on Vaccination and Immunisation)** uznáva, že **potenciálne výhody očkovania sú pre tehotné ženy obzvlášť dôležité** a zaraďuje tam ženy, u ktorých je veľmi vysoké riziko infekcie alebo osoby s rizikovými komorbiditami pre komplikovaný priebeh ochorenia COVID-19.
- Medzi dôležité aspekty, ktoré zvažujeme pri otázke možného očkovania tehotnej je úroveň aktivity a šírenia sa vírusu v komunite, potenciálna účinnosť vakcíny, riziko a potenciónalna závažnosť choroby u matky vrátane účinkov choroby na plod a novorodenca a v neposlednom rade bezpečnosť vakcíny pre tehotnú ženu a plod.
- **Rizikovými faktormi v gravidite** sú:
  - vek nad 35 rokov,
  - obezita (BMI viac ako 35 kg/m²),
  - pregestačný diabetes mellitus,
  - preexistujúca hypertenzia,

- závažné chronické a onkologické ochorenia,
- astma bronchiale,
- akákoľvek riziková tehotnosť,
- Do úvahy by malo byť brané aj profesionálne riziko nákazy (zdravotníctvo, sociálne služby, školstvo a pod.).
- Tehotné osoby sú v „imunokompromitovanom“ stave, čo ich robí zraniteľnejšími voči závažným prejavom a komplikáciám spôsobenému vírusom SARS-CoV-2.
- Medzi najrizikovejšie patria tehotné ženy s komorbiditami a tehotné ku koncu druhého a v treťom trimestri tehotenstva.
- Vysoká miera rizika je ale aj v období včasného šestonedelia (v závislosti od modality pôrodu, výskytu pôrodných alebo popôrodných komplikácií a aktuálnej epidemiologickej situácie – keďže prenos SARS-CoV-2 je aj nozokomiálny).
- U gravidných pacientiek s COVID-19 sú opisované aj iné komplikácie ako je **vyššia pravdepodobnosť predčasného pôrodu, fetálna malperfúzia, predčasná ruptúra plodových obalov** a iné patologické nálezy na placentu.
- **Dôkazy o bezpečnosti a účinnosti očkovania proti COVID-19 počas tehotenstva pribúdajú.** Ukazujú, že prínosy očkovania proti COVID-19 prevažujú nad akýmkoľvek známymi alebo potenciálnymi rizikami očkovania počas tehotenstva.
- Vakcíny COVID-19 nespôsobujú infekciu COVID-19, a to ani u tehotných žien alebo ich detí. Žiadna z vakcín proti COVID-19 neobsahuje živý vírus a nemôže teda spôsobiť infekciu COVID-19.
- V súčasnosti prebiehajú alebo sa plánujú ďalšie klinické štúdie o bezpečnosti vakcín proti COVID-19 a o tom, ako dobre fungujú u tehotných žien. Výrobcovia vakcín tiež zhromažďujú a prehodnocujú údaje z ukončených klinických štúdií od žien, ktoré boli očkované a otehotneli počas štúdie.
- **CDC (Centers for Disease Control) odporúča, aby všetky tehotné pacientky boli očkované proti COVID-19.** Toto odporúčanie je založené na stále viac upokojujúcich údajoch týkajúcich sa bezpečnosti a účinnosti vakcín proti COVID-19 počas tehotenstva, ako aj na údajoch, že samotné tehotenstvo je spojené so zvýšeným rizikom závažnej infekcie (pridelenie vakcíny CDC úrovne 1c).
- CDC odporúča tehotným ženám **podanie aj posilňovacej (t.j. tretej) dávky vakcíny**, ak majú nárok, pretože sú vystavené vysokému riziku závažného ochorenia COVID-19. Orgány verejného zdravotníctva v Spojených štátoch uviedli, že tehotné osoby, ktoré dostali sériu základnej vakcíny mRNA, môžu dostať posilňovaciu dávku vakcíny COVID-19 ≥ 6 mesiacov po dokončení základnej série. Ženy, ktorí dostali základné očkovanie vakcínou Janssen/Johnson&Johnson® COVID-19, by mali dostať jednu posilňovaciu dávku akejkoľvek vakcíny COVID-19 o ≥ 2 mesiace neskôr. **Ako posilňovaciu dávku možno použiť akúkoľvek schválenú alebo autorizovanú vakcínu proti COVID-19 (Comirnaty®, Spikevax® alebo Janssen®).**
- Aj **Spoločný výbor pre očkovanie a imunizáciu Spojeného kráľovstva (JCVI, The Joint Committee on Vaccination and Immunisation)**, odporúča, aby sa posilňovacia dávka vakcíny podala najskôr šesť mesiacov po druhej dávke vakcíny. Odporúčajú všetkým tehotným ženám, ktoré majú nárok na preočkovanie proti COVID-19, aby ho absolvovali, pretože poskytuje najlepšiu ochranu pred vírusom pre ženu aj plod.

- CDC aj naďalej sleduje ženy očkované počas všetkých trimestrov tehotenstva, aby lepšie pochopili účinky na tehotenstvo a deti. Viac ako 139 000 účastníkov *CDC's V-safe After Vaccination Health Checker* uviedlo, že boli v čase očkovania tehotné. Register *V-safe COVID-19 Vaccine Pregnancy Register* má údaje o 827 dokončených tehotenstvách (väčšinou medzi ľuďmi očkovanými v treťom trimestri), bez zjavných varovných bezpečnostných signálov, pokiaľ ide o potrat, vrodené anomálie, rast plodu, predčasný pôrod, mŕtvorodený plod alebo novorodeneckú úmrtnosť.
- Skoré údaje ukazujú, že podávanie mRNA vakcíny COVID-19 počas tehotenstva znižuje riziko infekcie. Nedávne štúdie z Izraela porovnávali ženy, ktoré boli tehotné a dostali mRNA vakcínu COVID-19 so ženami, ktoré tak neurobili. Vedci zistili, že očkovanie znižuje riziko infekcie vírusom, ktorý spôsobuje COVID-19.
- Očkovanie počas tehotenstva vytvára protilátky, ktoré môžu chrániť dieťa. Podanie mRNA vakcíny proti COVID-19 počas tehotenstva vedie k porovnateľnej imunitnej odpovedi ako u netehotných žien rovnakého veku. Vytvorené protilátky sú následne aktívnym transportom prenášané cez placentu do plodu a následne poskytujú pasívnu ochranu dieťaťu počas prvých mesiacov života. Na kvantifikovanie stupňa takto poskytnutej ochrany prebiehajú aktuálne štúdie a klinické pozorovania.
- V reprodukčných štúdiách na zvieratách sa nezistili žiadne obavy týkajúce sa bezpečnosti. Štúdie na zvieratách, ktoré dostali vakcínu Spikevax®, Comirnaty® alebo Janssen/Johnson&Johnson® pred alebo počas tehotenstva, nezistili žiadne bezpečnostné riziká u gravidných zvierat alebo ich mláďat.
- Včasné údaje o bezpečnosti očkovania mRNA vakcína proti COVID-19 (Moderna alebo Pfizer-BioNTech) počas tehotenstva sú upokojujúce a povzbudivé.
  - Včasné údaje z troch systémov monitorovania bezpečnosti nezistili žiadne varovné bezpečnostné signály u žien, ktoré dostali vakcínu mRNA COVID-19 v tehotenstve, alebo u ich detí.
  - Vedci nezistili zvýšené riziko potratu u žien, ktoré dostali mRNA vakcínu COVID-19 tesne pred a počas skorého tehotenstva (pred 20. týždňom tehotenstva).
  - Monitorovanie očkovania proti COVID-19 počas tehotenstva naďalej prebieha.
- V súčasnosti dostupné vakcíny na prevenciu COVID-19 podľa všetkých doposiaľ publikovaných štúdií a klinických pozorovaní neovplyvňujú plodnosť.

Desatoro očkovania proti COVID-19 v gravidite:

1. Pri zvažovaní očkovania tehotnej ženy je potrebné hodnotiť možné prínosy, ktoré majú prevažovať nad akýmkoľvek možnými rizikami pre matku a plod. V súčasnosti máme k dispozícii nielen výsledky z registrov ale aj z klinických štúdií, ktoré potvrdzujú bezpečnosť aj účinnosť očkovania proti COVID-19 aj u tehotných žien.
2. V súčasnosti mnohé medzinárodné odborné a vedecké inštitúcie odporúčajú očkovanie proti COVID-19 pre všetky tehotné ženy.

3. Tehotné ženy, ktoré majú po očkovaní horúčku, by mali byť poučené, aby užívali vhodné antipyretiká (t.j. paracetamol). Zároveň je potrebná dbať na pitný režim a dostatočný príjem tekutín.
4. **Žiadna z vakcín nie je preferovaná**, ale mal by sa rešpektovať vek tehotnej ženy a vekové obmedzenia týkajúce sa konkrétnej vakcíny.
5. U tehotných žien by iné neživé vakcíny vrátane Tdap a chrípky mali byť **odložené o 14 dní** po podaní vakcíny proti COVID-19, kvôli prípadným očakávaným vedľajším účinkom. Akokoľvek, v súčasnosti je možné aj súčasné podanie vakcíny proti COVID-19 a napr. proti chrípke, každá do iného ramena.
6. **Anti-D-imunoglobulín** sa môže podávať **súčasne** s vakcínou proti COVID-19, pretože neovplyvňuje imunitnú odpoveď na vakcínu.
7. V prípade **plánovania gravidity** u žien z rizikových a profesionálnych skupín sa očkovanie **odporúča**.
8. Po podaní oboch dávok vakcíny **nie je potrebné odkladať tehotenstvo**. Nie je potrebné dodržiavať špecifický interval medzi očkovaním a počatím.
9. Ak žena otehotnie po prvej dávke vakcíny, odporúča sa podať aj druhú dávku danej vakcíny (resp. dokončiť danú vakcinačnú schému), a to buď v štandardnom odporúčanom intervale, prípadne po ukončení 12. týždni tehotnosti. Ak tehotnej žene vychádza podanie tretej posilňujúcej dávky, má ju dostať.
10. Rutinné tehotenské testy pred podaním vakcíny sa neodporúčajú.

Vedľajšie účinky vakcín proti COVID-19 a tehotné ženy

- Vedľajšie účinky sa môžu vyskytnúť po podaní ktorejkoľvek z dostupných vakcín, najmä po druhej dávke. Po očkovaní mRNA vakcínami (vakcíny spoločnosti Moderna a Pfizer-BioNTech) tehotné ženy nehlásili odlišné vedľajšie účinky od netehotných.
- V prípade horúčky je odporúčané použitie paracetamolu, pretože samotná horúčka môže nepriaznivo ovplyvniť priebeh tehotenstva.
- V prípade anamnézy anafylaxie na akúkoľvek očkovaciu látku alebo injekčnú liečbu (intramuskulárnu, intravenóznou alebo subkutánnu) sa postupuje prísne individuálne a v prípade alergickej reakcie sa postupuje *lege artis* ako u netehotnej.

Kontraindikácie a obmedzenia

- Pre túto špecifickú skupinu platia **univerzálne kontraindikácie pre očkovanie proti Covid 19**.
- Ak očkovanie tehotnej ženy nie je možné, je vhodné zabezpečiť nepriamu **ochranu očkovaním blízkych osôb**.

Dojčiace ženy a očkovanie proti COVID-19

- ACOG odporúča, aby **vakcíny proti COVID-19 boli ponúknuté aj dojčiacim ženám**, keď spĺňajú kritériá na podanie vakcíny na základe prioritných skupín v ACIP.

- **Po podaní vakcíny nie je potrebné prerušenie dojčenia.** Podobne nie je potrebné odkladať očkovanie dieťaťa v rámci Národného imunizačného programu.
- Mnohé odborné aj medzinárodné inštitúcie odporúčajú očkovanie proti COVID-19 aj u tehotných a dojčiacich žien s vyhodnotením prínosu vo vzťahu k riziku vedľajších príhod, na druhej strane vakcíny by mali byť, v prípade záujmu, dostupné tehotným aj dojčiacim ženám, ktoré spĺňajú kritéria na očkovanie na základe prioritných a rizikových skupín.
- Očkovanie proti ochoreniu COVID-19 odporúčame všetkým tehotným ženám čo najskôr, než odkladať očkovanie až po pôrode alebo po dojčení (1B stupeň odporúčania). Toto odporúčanie je založené na stále viac upokojujúcich údajoch týkajúcich sa bezpečnosti a účinnosti vakcín COVID-19 počas tehotenstva, ako aj na údajoch, že samotné tehotenstvo je spojené so zvýšeným rizikom závažnej infekcie (pridelenie CDC úrovne 1C). Vakcíny proti SARS-CoV-2, ktoré sú klinicky dostupné, neobsahujú vírus, ktorý sa replikuje; teda nespôsobujú ochorenie, ale môžu sa vyskytnúť nešpecifické vedľajšie účinky z aktivácie imunitného systému

Použitie monoklonálnych protilátok REGEN-COV2 (kasirivimab/imdevimab) v liečbe tehotných alebo dojčiacich žien s preukázanou symptomatickou infekciou SARS-CoV-2

- **Gravidita** patrí okrem iných faktorov (vek nad 65 rokov, obezita, chronické ochorenia obličiek, diabetes mellitus, imunosupresívna liečba, chronické kardiovaskulárne, pľúcne, neurologické a mnohé iné ochorenia) k jednému z kľúčových kritérií pre splnenie indikácie na použitie monoklonálnych protilátok **REGEN-COV2**.
- **Podľa SPC lieku REGEN-COV2** je k dispozícii obmedzené množstvo údajov o použití zmesi kasirivimabu a imdevimabu **u gravidných žien**. Štúdie reprodukčnej toxicity na zvieratách sa neuskutočnili, avšak v štúdiu skríženej reaktivity s tkanivami, v ktorej boli použité **aj tkanivá ľudského plodu, sa nezistila žiadna klinicky závažná väzba kasirivimabu a imdevimabu**. Je známe, že ľudské protilátky podtriedy imunoglobulín G1 (IgG₁) prechádzajú placentárnou bariérou, a preto existuje možnosť prechodu kasirivimabu a imdevimabu z matky na vyvíjajúci sa plod. Nie je známe, či sa tento potenciálny prechod kasirivimabu a imdevimabu premietne do prínosu alebo rizika liečby pre vyvíjajúci sa plod.
- K dispozícii nie sú žiadne údaje o prítomnosti kasirivimabu a/alebo imdevimabu v **ľudskom mlieku** alebo v zvieracom mlieku, o ich účinkoch na dojčené dieťa alebo o ich účinkoch na tvorbu mlieka. Je známe, že matkine IgG protilátky sú prítomné v ľudskom mlieku. Pri zohľadňovaní prínosov dojčenia pre vývin a zdravie dieťaťa je tiež potrebné vziať do úvahy klinickú potrebu kasirivimabu a imdevimabu u matky a akékoľvek možné nežiaduce účinky u dojčeného dieťaťa, vyplývajúce z liečby kasirivimabom a imdevimabom alebo zo základného ochorenia matky. Dojčiace ženy s COVID-19 majú dodržiavať opatrenia, ktoré sú v súlade s klinickými odporúčaniami, aby predišli expozícii dojčať a ochoreniu COVID-19.
- Pri liečbe tehotných a dojčiacich žien so symptomatickou a verifikovanou infekciou COVID-19 a zároveň pri neprítomnosti protilátok proti SARS-CoV-2 je vhodné a odporúčané použitie monoklonálnych protilátok **REGEN-COV2** (kasirivimab a imdevimab) **jednorázovou i.v. infúziou, a to v dávke do 8 g**.

- Vzhľadom na evaluáciu farmakodynamiky počas klinického skúšania sa hodnotili kasirivimab a imdevimab v dávkach až 6,66-násobne vyšších ako je najnižšia odporúčaná dávka (600 mg kasirivimabu a 600 mg imdevimabu) u ambulantných pacientov s COVID-19. Bola zistená plochá krivka vyjadrujúca vzťah dávka-odpoveď (t. j. závislosť odpovede na liečbu od veľkosti dávky) z hľadiska účinnosti pri všetkých dávkach kasirivimabu a imdevimabu, a to na základe vírusovej záťaže a klinických výsledkov.
- Podľa recentných dát nie je dôvod predpokladať, že by bol účinok monoklonálnych protilátok v tehotenstve odlišný od tých žien, ktoré tehotné nie sú. Údaje o bezpečnosti monoklonálnych protilátok v tehotenstve boli už predtým hodnotené v rôznych kohortových a registrových štúdiách, ktoré naznačujú, že expozícia v gravidite nie je spojená so zvýšeným rizikom nepriaznivých následkov v porovnaní s neexponovanými tehotnými s rovnakými základnými ochoreniami. Toto podporuje aj konsenzuálna správa o použití imunosupresív a biologických liekov počas tehotenstva a laktácie.
- Na základe týchto poznatkov odporúčame použitie REGEN-COV2 u tehotných žien na základe platného súhrnu charakteristických vlastností lieku s ohľadom na klinický stav pacienta a dostupné laboratórne vyšetrenia.

Literatúra:

- Jeseňák M., Urbančíková I., Košťuriak R.: Vademékum očkovania proti COVID-19. Bratislava: A-medi management s.r.o., 2021, 1. vydanie, 188 ss.
- CDC: COVID-19 Vaccines While Pregnant or Breastfeeding Updated Nov. 19, 2021
- SOGC Statement on COVID-19 Vaccination in Pregnancy.
- UpToDate: Coronavirus disease 2019 (COVID-19): Vaccines to prevent SARS-CoV-2 infection. Last update: Mar 09, 2021.
- UpToDate: COVID-19: Pregnancy issues and antenatal care. Last updated: Nov 23, 2021.
- Salem D, Katranji F, Bakdash T. COVID-19 infection in pregnant women: Review of maternal and fetal outcome. Int J Gynecol Obstet 2021;152:291-298.
- Chen F, Zhu S, Dai Z et al. Effects of COVID-19 and mRNA vaccines on human fertility. Hum Reprod 2021 [in press].
- Hillson K, Clemens SC, Madhi SA, et al. Fertility rates and birth outcomes after ChAdOx1 nCoV-19 (AZD1222) vaccination. Lancet 2021;398:1683.
- Mbaeyi S, Oliver SE, Collins JP, et al. The Advisory Committee on Immunization Practices' Interim Recommendations for Additional Primary and Booster Doses of COVID-19 Vaccines - United States, 2021. MMWR Morb Mortal Wkly Rep 2021; 70:1545.
- Zauche LH, Wallace B, Smoots AN, et al. Receipt of mRNA COVID-19 vaccines during pregnancy and preconception and risk of self-reported spontaneous abortions, CDC v-safe COVID-19 Vaccine Pregnancy. Research Square 2021 [preprint].
- <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/vaccines/safety/vsafepregnancyregistry.html> (Accessed on August 12, 2021).
- Shimabukuro TT, Kim SY, Myers TR, et al. Preliminary Findings of mRNA Covid-19 Vaccine Safety in Pregnant Persons. N Engl J Med 2021; 384:2273.
- RECOVERY Collaborative Group, Horby PW, Mafham M, Peto L. Casirivimab and imdevimab in patients admitted to hospital with COVID-19 (RECOVERY): a randomised, controlled, open-label, platform trial. medRxiv 2021 [preprint].